

Göteborg. : Högre latinläroverkets bibliotek.

Collijn, Isak,

*7 C c Br. Göteborg. Högre
latinläroverkets bibliotek.*

National Library
of Sweden

GÖTEBORG HÖGRE LATINLÄROV. BIBL.

Bibliot.
Sw.
(Br)
o

SÄRTRYCK UR
BETÄNKANDE OCH FÖRSLAG
ANG. LÄROVERKS- OCH
LANDSBIBLIOTEK

(Kungl. Bibliotekets
Handlingar, Band 40)

Sw 24
129

Collijn, Isak Gustaf Alfred

GÖTEBORGS STIFT

GÖTEBORG

Högre latinläroverkets bibliotek

Väl samtidigt med staden Göteborgs grundläggande inrättades en barnskola, som vars skolemästare magister Petrus Jacobi Columbus nämnes år 1623. Från år 1630 finnes en trivialskola i Göteborg, till vars rektor Henricus Soterus 1631 kallades från Leiden. Några år senare grundlades också ett kungl. gymnasium i Göteborg, som år 1648 av drottning Kristina erhöll sina »fullkomliga Gymnasii friheter och Privilegier» och som sådant var verksamt ända till år 1850, då det övergick i Göteborgs elementar-läroverk. Trivialskolan fortsatte sin verksamhet vid sidan av gymnasiet, under 1700-talet med namn katedralskolan och efter 1820 högre lärdomsskola. Ur densamma hade även den gamla apologistklassen utbrutits till en särskild högre apologistkola, som 1841 fick egen rektor. År 1850 förenades emellertid dessa båda nederskolor med gymnasiet till elementar-läroverket. År 1878 fick denna skola namn av högre allmänt läroverk och år 1882 uppdelades detta i ett latin- och ett realläroverk.¹

Skolan

Om biblioteksförhållandena vid dessa skolor i äldsta tid saknas varje upplysning. Enligt en uppgift skall gymnasiet i Göteborg ha hört till de gymnasier, som av drottning Kristina ihågkommos med delar av de mähriska och böhmiska bibliotek, som under det sista skedet av trettioåriga kriget föllo i svenskarnas händer; särskilt nämnes jesuitkollegiets bibliotek i Olmütz. Uppgiften förekommer i det tal, som dåvarande konsistorienotarien i Göteborg, sedermera lektorn i grekiska vid gymnasiet Gabriel Andersson Beyer²

*Bibliotekets
äldsta öden*

¹ R. RÖDING, Bidrag till Göteborgs latinläroverks historia [I], 1898, s. 5—7.

² Se RÖDING, a. a., III (1921), s. 58—62.

höll vid gymnasiets jubelfest den 9 dec. 1748. Detta tal utgör en värdefull källa till läroverkets historia och finnes i en i läroverkets arkiv förvarad handskreven volym med titel »Acta Jubilaeae». Den passage, som här närmast angår gymnasiebibliotekets äldre öden, lyder: »Taceo jam quorundam minus securam opinionem, librorum copiam, numero sat abundantem, huic Gymnasticae rei a Regina olim Sveciae Serenissima, Christina, publicae destinatam atque instruendae Bibliothecae dicatam fuisse. Certe Monasterii Olomucensis asportatos olim, cum caperetur illud Moraviae caput, heic non paucos libros multo abhinc tempore se vidisse meminerunt quidem.» Talaren ställer sig ju själv här tveksam gent emot uppgiften, att Olmützböcker blivit skänkta till Göteborgs gymnasium, däremot säger han i fortsättningen av sitt tal, att gåvor blivit gjorda till gymnasiebiblioteket av bl. a. justitiepresidenten i Göteborg *Magnus Gripenklo*, arkiatern *Olaus Bromelius* (d. 1705) och lektor *Jacob von Ackern* (d. 1709). Vid en undersökning av det nuvarande bokbeståndet i latinläroverkets bibliotek ha visserligen böcker påträffats, som härstamma från de under 1600-talets krig erövrade biblioteken, men de flesta av dessa böcker ha långt senare kommit till biblioteket. Sålunda ha två av de fyra böcker från skilda bibliotek i Olmütz, som nu finnas i läroverkets bibliotek, inköpts på den sorgligt beryktade duplettuktion, som domkapitelsbiblioteket i Strängnäs föranstaltade år 1765. Andra krigsbytesböcker ha med Eric Benzeliuss gåva 1728, varom mera nedan, införlivats med läroverksbiblioteket. Möjligen höra de sex volymer från det Rosenbergska biblioteket i Prag, som påträffats i biblioteket, jämte några andra till en av Kristina donerad boksamling. Största delen av det äldsta bokförrådet torde emellertid ha förstörts i den eldsvåda, som år 1721 ödelade domkyrkan, varvid även den år 1663 av tegelsten på domkyrkoplanen uppförda gymnasiebyggnaden nedbrann. Sedan skolhuset år 1723 genom frivilliga bidrag och understöd av staden åter blivit uppbyggt, inreddes här också ett särskilt biblioteksrum¹ och anstalter vidtogos för att ånyo bilda en boksamling. Den första grunden till det nuvarande läroverksbiblioteket kan sägas hava blivit lagd av den om svenskt biblioteks-

Eric Benzeliuss
d. y.

¹ Se RÖDING, a. a., s. 60.

biskopstid i Göteborg (1726—31). I den i läroverkets arkiv förvarade donationsboken har Benzelius på första sidan egenhändigt skrivit: »Till en liten början af Bibliothec wid Gymnasium i Göteborg, gifwer wälment thessa böcker Eric Benzelius åhr 1728 d. 18 Septemb.» De av Benzelius detta år skänkta böckerna utgjordes av 7 folianter, 24 kvarter (med 44 skrifter), 12 band i 8° och 6 i 12°. År 1730 har han också inskrivit ett mindre antal av honom skänkta böcker, liksom han även någon gång i donationsbokens början antecknat bokgåvor från andra håll. Det var särskilt de prästerliga sterbhusen i stiftet, som nu väl på Benzelius' tillskyndan avlämnade böcker till gymnasiebiblioteket, vilket väl samtidigt betraktades som stiftets, och under hela 1700-talet samt förra hälften av 1800-talet riktades biblioteket på detta sätt med talrika gåvor, vilka alla noga bokförts i den nämnda donationsboken. Utom prästerskapet var det även lärarna vid gymnasiet, som visade sitt intresse för biblioteket genom att skänka böcker. Bland givarna kan här nämnas kyrkoherden i Träslöv *Peter Hansson Ström* (d. 1740). Under år 1736 i december finnes antecknat, att en del böcker ankommit till biblioteket från Stockholm såsom gåva av nämnda präst, »sedan desamma honom tilfallit för ena delen af hans hos Cronan innehafde Löningsfordran». Det är 34 stycken verk, ibland i flera exemplar, som alla tryckts på statens bekostnad och genom Antikvitetsarkivets försorg; verk sådana som *Svecia antiqua et hodierna*, *Messenius' Scandia illustrata*, *Peringskiölds Monumenta*, etc. figurera här. År 1737 skänkte »ostindiske presten» *Benedictus Montan*, sedermera kyrkoherde i Knäred (d. 1785), några kinesiska böcker och rådmann *Jakob Bratt* en samling företrädesvis holländska tryck. Kyrkoherden vid Kristine tyska församling *G. F. Niehenck* (d. 1752) förekommer ofta i donationsboken, så 1729, 1741; från hans sterbhus överlämnades icke mindre än 110 verk. År 1745 skänkte biskop *Georg Wallin* biblioteket ett antal av sina avhandlingar samt 1749 ett exemplar av sina Gothländska samlingar. Den 13 april 1768 finnes förtecknad en större donation, som gjordes av »directionen af det i år til slut gångna, så kallade gamla Ostindiska Compagniet», bestående av en dyrbar samling atlantar och geografiska verk.

Även genom inköp förvärvades böcker. Gymnasiebiblioteket förfogade över en hel del inkomster, som utgjordes dels av vissa av prästerskapet till bibliotekskassan genom kunglig resolution den 1

*Donationer
1700-talet*

aug. 1720 utgående befodringsavgifter, dels genom viss procent ($2\frac{1}{2}$) på de till skolungdomen utgående Hvitfeldtska stipendiemedlen, om vilken betydande stipendiefond mera nedan. I en särskild räkenskapsbok, nu förvarad i läroverkets arkiv, finnas inkomster och utgifter för bibliotekets vidkommande uppförda för åren 1744—1873. År 1820 fick biblioteket en gåva på 600 rdr av konung Karl XIV Johan, som då besökte Göteborg.

Enligt 1724 års skolordning var bibliotekets vård anförtrödd åt gymnasieadjunkten, men den 22 febr. år 1764 utnämndes en särskild bibliotekarie, sedermera kyrkoherden i Kristine svenska församling *C. J. Brag* (d. 1781). Denne höll föreläsningar i historia litteraria och bokkännedom för den studerande ungdomen och för det arvode han härför uppbar blevo böcker inköpta. Han kunde sålunda på bokauktionen efter avlidne lektor Johan Rosén (d. 1773) för bibliotekets räkning inropa böcker för ett belopp av 110 daler silvermynt. Han skänkte också själv flera böcker till biblioteket. Brag har även utgivit den första tryckta katalogen över Göteborgs gymnasiebibliotek (år 1778).¹

*Donationer
1800-talet*

Bland donationer under 1800-talets början kunna nämnas: år 1805 28 band från kontraktsprosten *Johannes Aurelius* (d. 1802) stärbhus, år 1810 27 volymer av hovkamreraren *J. Westbeck* i Marstrand, 1811 skänkte kontraktsprosten *C. L. Siwertson* (d. 1839) 43 band, år 1813 kollegan i Varberg *J. C. Billingdahl* 28 nummer, år 1814 doktor *C. Carlander* i Göteborg 39 volymer o. s. v. Gåvor gjordes även av ett läsesällskap i Göteborg samt av bibelsällskapen i London och Göteborg. En särskild gynnare denna tid av gymnasiebiblioteket var lektor *C. Fr. af Wingård*, sedermera biskop i Göteborg (1818—39) och slutligen Svea rikets ärkebiskop (d. 1851). Som biskop och eforus behöll han samma intresse för biblioteket som under den tid han tillhörde gymnasiet; han hade även någon tid varit verksam som bibliotekarie. Han skänkte själv upprepade gånger böcker till biblioteket samt uppmanade i tal och skrift stiftets prästerskap och andra personer att bidra till boksamlingens förökande.

Biblioteket hade genom gåvor och inköp så småningom växt, så att det år 1795 räknade 1,685 verk i 2,328 volymer jämte 250

¹ *Catalogus Bibliothecae Gymnasii Gothoburgensis ordine alphabetico digesto Anno MDCCCLXXVIII. 170 s. 4°. Två appendicula ha utgivits 1785, 1795.*

band disputationer¹; år 1815 hade antalet band stigit till 3,000. Under de följande åren ökades biblioteket ytterligare. Utom ovan nämnda donationer kunna här anföras följande: år 1831 skänkte majoren greve *Cl. Sparre* på Torpa 66 verk, däribland flera sällsyntheter, år 1844 förvärvades 1,200 volymer genom testamente av livmedikus *P. C. Westring*, år 1858 överlämnades expeditionsskriveraren *P. Hansson Ströms* stora boksamling, omkring 3,600 volymer, jämte ett stort antal plansch-, gravyr- och kartverk (testamentariskt förordnade $\frac{1}{2}$ 1841). I den av *J. A. Berg* år 1864 av trycket utgivna katalogen uppgår bibliotekets bestånd nu till 13,500 band.² Även under de senaste årtiondena har biblioteket stadigt ökats, så att det enligt sista årsberättelsen (1921/22) uppgår till 27,478 band, disputationer oberäknade. Böckerna fördela sig på ungefär 830 längdmeter. Under kalenderåret 1921 utlånades ur läroverksbiblioteket 82 band till 31 låntagare. Det har hållits öppet för allmänheten tisdagar och fredagar kl. 10,35—11.

I det gamla skolhuset var biblioteket inrymt på nedre bottnen mitt emot Auditorium minus.³ Vid eldsvådorna 1802 och 1804 led biblioteket till all lycka endast ringa förlust. När den gamla skolbyggnaden sedan blev för trång och ett nytt skolhus uppfördes, nedpackades biblioteket och förvarades åren 1824—26 i ett rum i domkyrkans torn. Den nya skolbyggnaden, som låg vid Västra Hamngatan, blev färdig år 1826; ett biblioteksrum inreddes i övre våningen. Men många årtionden hunno icke förgå, innan denna byggnad visade sig för trång och oändamålsenlig, varför ett nytt läroverkshus uppfördes, som år 1862 kunde tagas i anspråk för sitt ändamål. Men även detta blev mot århundradets slut bristfälligt och en ny storartad läroverksbyggnad uppfördes åren 1913—19. I de två nedre våningarna är här lokal för biblioteket inrymd i två ovanpå varandra belägna rum (nr 53 o. 88) förenade medelst en spiraltrappa. Rummens dimensioner äro för det nedre 10,14 ×

Lokaler

¹ *Göteborgs Stifts-Tidningar*, 1795, s. 35: »Götheborgs Gymnasii Bibliotheks Historia». Någon fortsättning på denna korta början utkom aldrig.

² Förteckning öfver Göteborgs h. elementarläroverks boksamling. Göteborg. 1864. X, 362 s. 8°. — Supplement härtill, omfattande åren 1864—98, utgavs 1898 av A. VINGE (193 s. 8°). Här förtecknas 5,200 nytillkomna arbeten.

8,10 × 4,00, för det övre 10,40 × 8,23 × 4,00. I det nedre är arbetsplats beredd för bibliotekarien, men läsesal saknas.

Bokbeståndet Några ord om det äldre bokbeståndet torde här vara på sin plats. Som redan ovan nämnts, finnes i latinläroverkets bibliotek ett ingalunda obetydligt antal böcker, som härstamma från de på 1600-talet erövrade biblioteken. Dessa böcker ha hittills icke varit föremål för någon undersökning, och många av dem äro genom proveniensanteckningar och utstyrsel i övrigt av stort intresse och skulle förtjäna ett utförligare omnämmande än som i den följande korta översikten kan lämnas.

Av preussiska bibliotek äro jesuitkollegiernas bibliotek i *Riga*¹ och *Braunsberg*² samt kollegiatstiftsbiblioteket i *Guttstadt*³ representerade. Särskilt den sistnämnda proveniensen är viktig, då man vet, att kollegiet i Guttstadt och dess bibliotek år 1626 plundrades av svenskarna. Hittills har dock endast en bok från detta bibliotek varit känd i Sverige och den befinner sig dessutom i enskild ägo.

Från det furstbiskopliga biblioteket i *Würzburg* finnas tvänne samlingsband i folio⁴ samt ett kvartband, innehållande bl. a. Marianus, *Encaenia et tricennalia Juliana* (Würzb. 1604), vilket senare tydligen är ett dedikationsexemplar till furstbiskop Julius Echter av Mespelbrunn.

Även från *Mainz* har en bok hittat vägen till Göteborgs latinläroverks bibliotek. Det är ett exemplar av Alanus Copus, *Syntaxis historiae evangelicae* (Lovanii 1572. 4°), som på pärmarna har ett av kurfursten Daniel Brendels v. Homburg (d. 1582) vapenexlibris.⁵ Till Göteborg har denna volym kommit med de böcker, som Eric Benzelius år 1728 skänkte.

¹ Ephraem Syrus, Opera. T. 1. Rom 1589. Fol. Proveniens: Liber Collegii Rigensis Soc. Jesu. A^o 1592.

² Petrarca, Opera, trol. Venedig 1501, duplett från Strängnäs domkapitelsbibliotek (nr 188 i fol. i auktionskatalogen 1765).

³ Ett samlingsband i kvart innehållande: 1. Jacobus de Gruytrode, *Lavacrum conscientiae*. Strassb. 1515. 2. *Viola sanctorum*. Hagenau 1508. 3. *Legend d. heil. Francisci*. Nürnberg. 1512. Med anteckningen: Liber Collegeij (!) Gutstatensis. Enligt en senare anteckning har bandet inköpts på en marknad i Lidköping år 1665.

⁴ Det ena bandet innehåller Hilarius, Opera (Paris 1572) och Gregorius Nyssenus, Opera (Basel 1571), det andra Pannonius, *De rebus gestis a Fr. Ximenio Cisnerio*. T. 3 (Frankf. 1581), *Chronica slavorum* (Frankf. 1581) samt Heliodorus, *Aethiopica historia* (Basel 1582).

⁵ Avb. COLLIJN, Det kurfurstliga biblioteket i Mainz (1911), s. 11.

Walde¹ har på Skokloster konstaterat förekomsten av ett stort schlesiskt bibliotek, som en gång tillhört ståthållaren över hertigdömet Glogau *Georg Rudolf von Zedlitz*. Sparsamma rester av dennes böcker finnas även i andra svenska bibliotek, såsom Kungl. biblioteket och stiftsbiblioteket i Linköping. Även i latinläroverkets i Göteborg bibliotek hava nu fyra oktavvolymmer av ett verk, Gruterus, *Lampas s. Fax artium liberalium* (T. I, 4—6. Frankf. 1604—07) påträffats, vilka bära v. Zedlitz pärmstämpel och bokstäverna GRVC jämte året 1609.

Ett rätt stort antal böcker från i Mähren och Böhmen erövrade bibliotek finnas nu i Göteborgs latinläroverks bibliotek. Ovan har redan nämnts att fyra volymer härstamma från *Olmütz*, närmare bestämt: två från jesuitkollegiets bibliotek därstädes², en från allhelgonaklostret³ och en från biskop Stanislaus Pawlowsky⁴ i *Olmütz*; från det Dietrichstainska biblioteket på *Nikolsburg* finnas två volymer⁵ och från det Rosenbergska biblioteket i *Prag* sex volymer.⁶

Även från de erövrade *polska* biblioteken finnes en och annan volym i Göteborgs latinläroverks bibliotek. Sanctius, *Commentarii in actus apostolorum*, Colon. Agr. 1657. 4°, har sålunda tillhört prins Carl Ferdinands bibliotek på *Ujasdów*, ett exemplar av folianten *Inscriptiones romanæ* har konung Sigismund III:s stora vapenstämpel på pärmen. Från jesuitkollegiets bibliotek i *Posen* härstamma icke mindre än fem volymer, varav en förut tillhört dominikanern Valerianus »sacrarum literarum magister», som år 1577 köpt den i Krakau⁷, en annan domherren i Posen Gabriel Szadkovius.⁸

¹ T. I, s. 204 ff.

² Den ena av dessa, *Catechismus ex decreto concilii Tridentini*, Colon. 1581, 8°, är duplett från Strängnäs (auktionskat. 1765, s. 39, nr 25).

³ Fr. Guicciardini, *Historiarum sui temporis libri 20*. Basel 1566. Fol. »Ex lib. Monasterij Can. Reg. Olom. ad omnes Sanctos».

⁴ De partibus catechismi catholici [Köln 1570], m. biskop Pawlowskys vapen-exlibris på frampärmen (duplett från Strängnäs, kat. s. 40, nr 41).

⁵ J. A. Thuanus, *Historiarum sui temporis opera*. Offenbach 1609. Fol. Pergbd m. det Dietrichstainska supere-xlibriset i guld på frampärmen. — H. Räteln, *Geschichte . . . J. Basilidis Leben*. Görlitz 1588. 4°. Har först tillhört Hieronymus Beck v. Leopoldsdorf (se WALDE, I, s. 255 ff.).

⁶ De Rosenbergska volymerna äro försedda med olika yttre och inre exlibris.

⁷ Ett samlingsband i fol. innehållande Boccaccio, *Genealogie deorum*, Vened. 1511 och Homerus, *Ilias*, Vened. 1502. Om Valerianus se WALDE, II, s. 144.

⁸ Flavius Josephus, *Opera*. Basel 1544. Fol. Med Szadkovius' pärmexlibris. Se WALDE, II, s. 130 f. Skänkt 1728 av Eric Benzelius.

Även från några *danska* bibliotek påträffas här böcker. J. Pollucius, *Onomasticon*, Basel 1541, fol., har en gång tillhört Anders Sørensen Vedel (på titelbladet står skrivet A. S. W. D.), G. Cognatus, *Opera*, Basel 1552, fol., har varit i Stephanus Johannis Stephanius' ägo. Båda böckerna ha sedan tillhört Magnus Gabriel De la Gardie, den senare har införlivats med Göteborgs latinläroverks bibliotek tillsammans med de böcker, som Benzelius skänkte år 1728.

Bland det mera dyrbara bokbeståndet märkes även en samling inkunabler — tolv stycken ha antecknats såsom nu befintliga i biblioteket¹ — av vilka fem stycken år 1858 skänkts av konstnären och arkeologen G. Brusewitz, som åren 1865—91 var intendent för den historiska avdelningen vid Göteborgs museum (d. 1899).

Bland andra i latinläroverkets bibliotek förekommande sällsynta äldre utländska tryck kunna nämnas: ett samlingsband i kvart, innehållande bl. a. Boethius, *De disciplina scholarium*, Huswirth, *Enchiridion algorismi*, Köln: Heinr. Quentell 1501, Erasmus Roterod., *Institutio principis*, Basel 1516 (proveniensanteckning: 1516 *De libris frobenij* = Baselboktryckaren Joh. Frobenius); N. Thurius, *Institutiones reipublicae militaris ac civilis*, Rostock 1515, fol.; Ptolemæus. Strassburg 1525, fol.; bibeln på lågtyska tryckt i Lübeck av Ludv. Dietz 1532, fol.; *Das Neue Testament deutzch*, Wittenberg: M. Lotter 1524, fol.; Jehan Froissart, *Memoires*. Bd 1—3, Paris: Antoine Couteau 1530, fol. Ett exemplar av Melanchtons *Corpus doctrinae christianae*, tryckt i Leipzig 1561, är bundet i gult svinskinnsband med stämpelplattor (132 × 80 mm.) på pärnarna, föreställande Luther och Melanchton. Exemplaret är dessutom intressant genom de anteckningar, som finnas på försättsbladen, av en hel del berömda reformatorer och professorer i Witten-

¹ Det är följande: Aeneas Sylvius, *Epistolae familiares*. Nürnberg. 1496. 4°. Hain *156); *Biblia latina*. Basel 1491. 8°. (Hain *3107); Brant, *Expositiones omnium titulorum legalium*. Basel 1490. 4°. (Hain *5725); Curtius, *De rebus gestis Alexandri Magni*. Venedig: Vindelinius de Spira. Fol. (Hain *5878); Franc. de Mayronis, *S. primo libro sententiarum*. Basel 1489. Fol. (Hain *10535); Flavius Josephus, *De bello iudaico*. Augsburg: Schüssler 1470. Fol. (Hain *9451); Marchesinus, *Mammotrectus* [Strassb. ca 1486]. Fol. (Hain *10553); Platina, *Vitae pontificum*. Nürnberg. 1481. Fol. (Hain *13047); Svetonius, *Vitae caesarum*. Venedig: Nic. Jenson 1471. Fol. (Hain *15117); Valerius Maximus. Vened. 1491. Fol. (Hain *15791); Vergerius, *De ingenius moribus*. Vened. 1499. 4°. (Hain *16001); Vincentius Bellovacensis, *Speculum historiale*. [Strassb.] Fol. (Proctor 254).

berg: Johannes Draconites 1562, Georgius Maior 1562, Caspar Peucerus 1563, Paulus Eberus 1563, Martin Luther jun. 1563, Henricus Moller 1563 m. fl. Boken är en gåva år 1767 av lektor *C. Ekebom* vid Göteborgs gymnasium.

Biblioteket är även rikt på äldre svenska tryck; här kunna nämnas: ett samlingsband med skrifter av Olaus Petri (Een liten book om Sacramenten 1528, Een liten vndervisning om Ehteskapet 1528, Om gudz ordh och menniskios boodh 1528 m. fl.), som ursprungligen tillhört A. A. v. Stiernman; Birgittas Revelationes, Nürnberg 1517; flera upplagor av Johannes och Olaus Magnus' arbeten, Alexander Magni historia, Visingsborg 1672, äldre Göteborgstryck m. m. En särskild samling om 55 volymer innehåller tryck, som åren 1801—1848 utgått från det Norbergiska tryckeriet i Göteborg.

Av svenska band kan nämnas Basilius, Opera (Basel 1551), som på främre pärmen har bokstäverna ENS (S ändrat till A) och årtalet 1562. En samtidig proveniensanteckning upplyser, att boken ägts av biskopen i Västerås Erasmus Nicolai, som år 1579 skänkt den till professorn i Uppsala Petrus Jonae. Band, som tillhört Johan Skytte, Magnus Gabriel De la Gardie, Maria Elisabeth Stenbock m. fl., finnas här även.

Bland bibliotekets äldre handskrifter märkes en latinsk bibelhandskrift på pergament, skriven i Frankrike på 1200-talet och försedd med vackra miniatyurer. Den har tillhört dominikanerklostret i Basel enligt anteckningen: »Hec biblia est conuentus basiliensis et ad usum incertum concessa fratri bartholomeo zarwind et in registro librorum eius conuentus est registrata Anno 1487». Vidare ett breviarium från mitten av 1400-talet, som tillhört Skepplanda kyrka och 1870 överlämnades till biblioteket. P. Wieselgren framkastar den förmodan, att detta breviarium möjligen tillhört Gamla Lödöse stads- eller klosterkyrka. En ur historisk synpunkt värdefull handskrift är Rutger v. Aschebergs egenhändiga dagbok för åren 1666—1680.¹

Ovan har redan nämnts, att 2¹/₂ % av de till skolungdomen utgående Hvitfeldtska stipendiemedlen i äldre tider använts till bibliotekets behov. Den Hvitfeldtska stipendieinrättningen i Göteborg är en av vårt lands största enskilda fonder. Vid 1922 års

¹ Se Handl. rör. Skandinavians hist., D. 8 (1820), bih., s. 76.

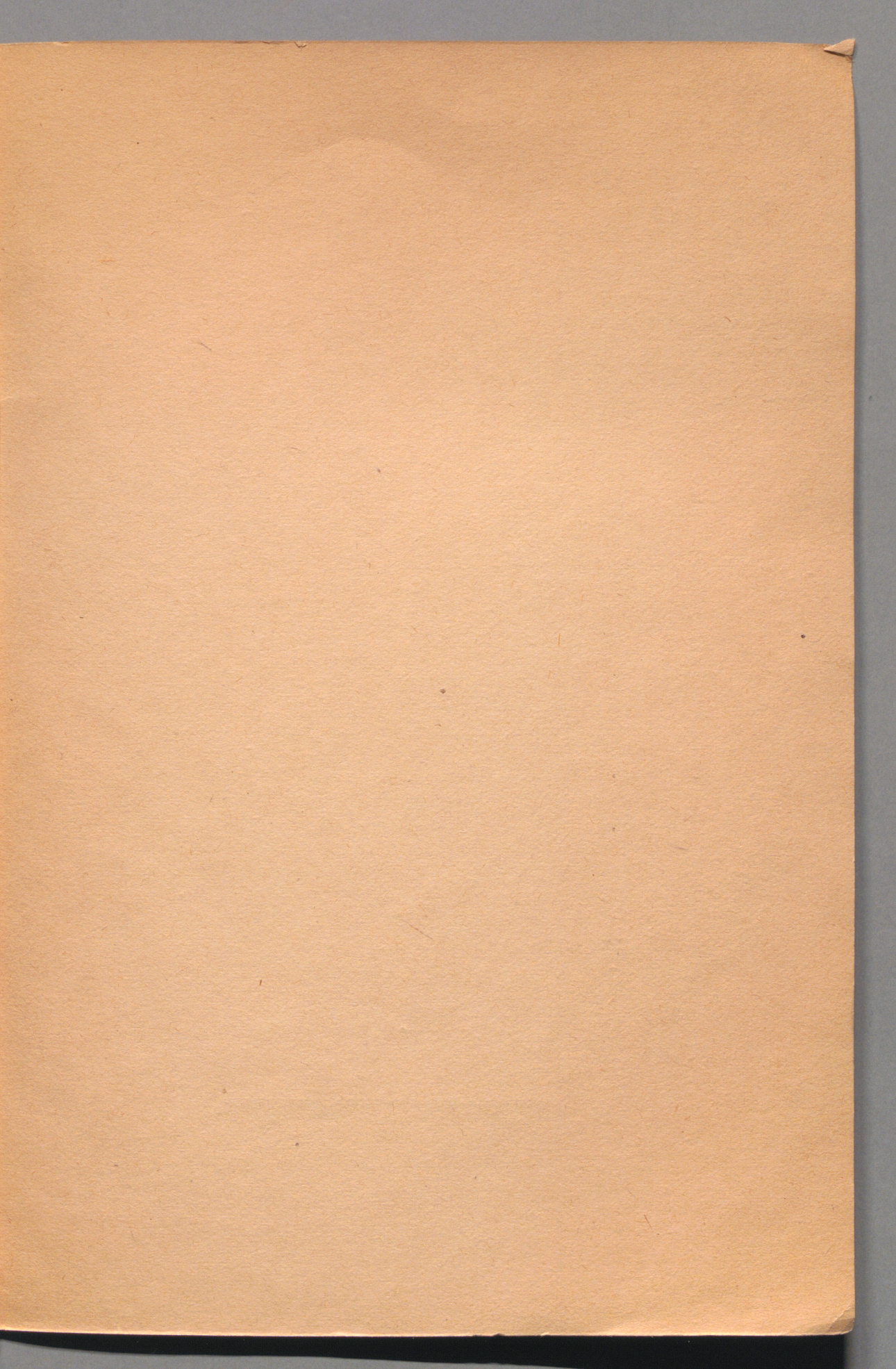
början utgjorde fondens storlek 2,271,759 kronor. Den Hvitfeldtska stiftelsen¹ grundar sig ursprungligen på fru Margaretha Hvitfeldts testamente den 22 jan. 1664, varigenom hon donerade Sundsby och Åby säterier m. m. till Göteborgs gymnasium och den där studerande ungdomen av Bohus län. Donationen undgick reduktionen genom kunglig nåd (kungl. brev den 25 okt. 1694). De ursprungliga bestämmelserna ändrades sedermera därhän, att även andra än bohusslämningar kommo i åtnjutande av stipendierna. Ävenså utgingo medel från den Hvitfeldtska fonden till andra ändamål än stipendier, såsom till undervisningen i musik, till biblioteket m. m. Genom beslut av kuratorerna den 23 okt. 1819 bestämdes, att tre fjärdedelar av det då indragna anslaget av 133 rdr 16 sk. banko till musikundervisningen skulle tillfalla »gymnasie lönlöse bibliothecarius, emot det han i lärdomshistorien och bokkunskap undervisade gymnasisterna», den återstående fjärdedelen skulle överlämnas till trivialskolans kassa för inköp av läroböcker åt obemedlade lärjungar. Denna bestämmelse upphävdes emellertid genom kungl. brev den 30 dec. 1885, ehuru arvodet till bibliotekarien av misstag utgick ända till år 1913.

Det till biblioteket sedan gammalt utgående årliga anslaget ur den Hvitfeldtska fonden beräknades såsom redan nämnts till $2\frac{1}{2}\%$ av summan av de stipendier, som för läsåret utdelades från fonden. Vid det år 1914 avgivna förslaget till fondens omorganisation uppgick anslaget till 412 kronor 50 öre. Den senaste instruktionen för den Hvitfeldtska stipendieinrättningen är av den 31 dec. 1918.² Enligt samma dag utfärdad kungl. brev har utgiftsstaten fastställts, varigenom bl. a. såväl H. allm. latinläroverkets som H. allm. realläroverkets bibliotek årligen erhålla 400 kronor, varjämte särskilda arvoden å 200 kronor utgå till lärjungebibliotekens bibliotekarier.

Läroverkets biblioteks- och materielkassa visade för år 1921 en behållning av 28,642 kronor 74 öre, varav 1,594 kronor använts till underhåll av boksamlingarna, därav 511 kronor för lärjungebibliotekets behov.

¹ A. O. HEURLIN, Bidrag till Hvitfeldtska stipendiestiftelsens historia. 1—3. 1862—68.

² Tryckt i Svensk författningssamling 1918, nr 1080.

UPPSALA 1924. ALMQVIST & WIKSELLS BOKTRYCKERI-A.B.

23213